

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Petra Průchy a soudců Mgr. Jany Brothánkové a JUDr. Tomáše Langáška v právní věci žalobkyně: **MUDr. M. D.,** proti žalovanému: **Ministerstvo práce a sociálních věcí**, se sídlem Na Poříčním právu 376/1, Praha 2, proti rozhodnutí žalovaného ze dne 10. 4. 2015, č. j. MPSV-UM/7488/15/4S-HMP, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. 3. 2016, č. j. 1 Ad 21/2015 – 57,

takto:

I. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. 3. 2016, č. j. 1 Ad 21/2015 - 57, **se ruší a** věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

II. Návrh žalobkyně na ustanovení zástupce **se zamítá.**

Odůvodnění:

Včas podanou kasační stížností žalobkyně brojí proti usnesení Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) ze dne 31. 3. 2016, č. j. 1 Ad 21/2015 – 57 (dále jen „napadené usnesení“). Městský soud napadeným usnesením zamítl návrh žalobkyně na ustanovení zástupce.

Žalobkyně se žalobou ze dne 1. 6. 2015 domáhala u městského soudu přezkoumání a zrušení rozhodnutí žalovaného označeného v záhlaví, kterým bylo potvrzeno rozhodnutí Úřadu práce České republiky ze dne 20. 2. 2015, č. j. 9233/2015/AAE, jímž nebyla žalobkyni přiznána dávka pomoci v hmotné nouzi – doplatek na bydlení na základě její žádosti ze dne 29. 11. 2014. Žalobkyně též požádala městský soud o ustanovení právního zástupce z řad advokátů, o osvobození od náhrady nákladů řízení a o osvobození od soudních poplatků.

Svou žádost o ustanovení právního zástupce z řad advokátů žalobkyně odůvodnila tím, že nemá dostatečné finanční prostředky na zaplacení soudních poplatků ani na úhradu právního zastoupení, aby se mohla domáhat svého práva v soudním řízení. Jediným příjmem žalobkyně je starobní důchod ve výši 12.355 Kč měsíčně. Celkové náklady na bydlení ve výši 17.000 Kč měsíčně převyšují tento příjem. Žalobkyně nemá finanční prostředky na zaplacení nájemného a zajištění výživy. Z přiložených dokumentů je dále patrné, že žalobkyně je v péči hematologického oddělení Všeobecné fakultní nemocnice v Praze a prodělala onkologické onemocnění.

Městský soud napadeným usnesením návrh žalobkyně na ustanovení zástupce zamítl. Soud v usnesení uvedl, že ačkoliv je řízení ve věci pomoci v hmotné nouzi podle ustanovení § 11 odst. 1 písm. b) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudních poplatcích"), osvobozeno od soudních poplatků a i z hlediska majetkových poměrů žalobkyně splňuje podmínky pro osvobození od soudních poplatků, není ustanovení právního zástupce zapotřebí k ochraně práv žalobkyně. Městský soud vzal v úvahu, že v řízeních vedených u téhož soudu pod sp. zn. 1 Ad 14/2015 a 1 Ad 4/2016 byl žalobkyni právní zástupce ustanoven. Jelikož se po právní stránce jedná o totožnou věc, lišící se skutkově pouze v tom, že jde o dávky pomoci v hmotné nouzi za různé měsíce, městský soud dospěl k závěru, že v daném řízení již není ustanovení zástupce k ochraně práv žadatelky třeba. Městský soud zdůraznil, že ostatně i podání žalobkyně jsou ve všech případech stejná. Za daných okolností soud uzavřel, že pokud již ve fakticky totožné věci ustanovil žalobkyni právního zástupce, není nutné tento postup opakovat, neboť žalobkyně bude nyní schopna, jakožto vysokoškolsky vzdělaný člověk, doplnit svá podání tak, aby účinně hájila svá práva. Za normálních okolností by žalobkyně taktéž neplatila opakovaně právního zástupce za shodná podání, není tedy důvod k tomu, aby jí byl opakovaně pro stejnou věc ustanovován.

Žalobkyně (dále jen „stěžovatelka") podala proti napadenému usnesení kasační stížnost. V ní namítala, že v žalobě písemně žádala o možnost osobní účasti při soudním jednání tak, aby mohla soudu osobně vysvětlit podstatné skutečnosti a ústně doplnit námitky, které byly v žalobě opomenuty. Přestože má vysokoškolské vzdělání, jen stěží je schopna v 77 letech nastudovat sociální a správní právo tak, aby mohla reagovat na veškeré právní skutečnosti při soudním jednání. Stěžovatelka vyjádřila obavu, že při soudním jednání by mohl být porušen právní princip rovnosti účastníků, pokud by neměla právní pomoc s výkladem právních předpisů.

Vyjádření žalovaného nebylo vyžadováno s ohledem na skutečnost, že se jedná o kasační stížnost směřující proti usnesení o neustanovení zástupce pro žalobní řízení, tudíž se z povahy věci týká výlučně právní sféry stěžovatele (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 5. 2009, č. j. 6 Ads 72/2009 - 144, všechna rozhodnutí zdejšího soudu jsou dostupná na www.nssoud.cz).

Nejvyšší správní soud nejprve zkoumal formální náležitosti kasační stížnosti, přičemž zjistil, že je podána osobou oprávněnou, je včasná a je proti označenému usnesení přípustná za podmínek ustanovení § 102 a § 104 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.").

Vzhledem k tomu, že stěžovatelka podává kasační stížnost proti usnesení městského soudu, jímž byl zamítnut její návrh na ustanovení zástupce, a tvrdí, že jí být ustanoven měl, neboť splnila zákonné podmínky, Nejvyšší správní soud podřadil důvody podání kasační stížnosti podle jejího obsahu pod § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s., tedy jako tvrzené nesprávné posouzení právní otázky soudem.

Stěžovatelka požádala o ustanovení právního zástupce též v řízení o kasační stížnosti. Podle § 35 odst. 8 s. ř. s. může předseda senátu navrhovateli, u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to nezbytně třeba k ochraně jeho práv, na návrh ustanovit usnesením zástupce, jímž může být i advokát. Z uvedeného zákonného ustanovení vyplývá, že účastníku řízení lze ustanovit zástupce tehdy, jestliže a) se jedná o účastníka, u něhož jsou dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků a b) jestliže je to nezbytně třeba k ochraně jeho zájmů.

Z tvrzení stěžovatelky o majetkových poměrech lze usoudit, že nedisponuje dostatečnými prostředky k úhradě nákladů na právní zastoupení v řízení o kasační stížnosti a splňuje tedy zákonné podmínky pro osvobození od soudních poplatků ve smyslu § 36 odst. 3 s. ř. s. Nejvyšší správní soud tedy považoval první podmínku pro ustanovení zástupce za splněnou. V řízení o kasační stížnosti je povinné zastoupení podle § 105 odst. 2 s. ř. s. Dle konstantní judikatury Nejvyššího správního soudu však v případě kasační stížnosti proti usnesení krajského soudu o zamítnutí návrhu na ustanovení zástupce žalobci není potřeba trvat na podmínce povinného zastoupení (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 4. 2004, č. j. 6 Azs 27/2004 - 41, publikovaný pod č. 486/2005 Sb. NSS a ze dne 13. 9. 2007, č. j. 9 As 43/2007 - 77). Vzhledem k tomu, že v daném případě není ustanovení právního zástupce nezbytně třeba k ochraně práv stěžovatelky a s ohledem na hospodárnost, rychlost a smysl samotného řízení soud nepovažoval druhou podmínku za splněnou a právního zástupce neustanovil, resp. zamítl výrokem II návrh stěžovatelky.

Řízení o kasační stížnosti ve věci pomoci v hmotné nouzi je ve smyslu § 11 odst. 3 písm. f) zákona o soudních poplatcích osvobozeno od soudního poplatku, z tohoto důvodu se soud nezabýval žádostí stěžovatelky o osvobození od soudních poplatků, neboť je bezpředmětná.

Nejvyšší správní soud následně přezkoumal důvodnost kasační stížnosti v souladu s ustanovením § 109 odst. 3 a 4 s. ř. s., v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů a dospěl k závěru, že kasační stížnost **je důvodná.**

Nejvyšší správní soud předně konstatuje, že podle čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) má každý právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení.

Požadavek komplexního posouzení skutkových okolností při rozhodování soudu o návrhu na ustanovení zástupce účastníku řízení vyplývá nejen z judikatury Evropského soudu pro lidská práva (srov. např. rozsudek ve věci Airey proti Irsku z 9. 10. 1979, stížnost č. 6289/73) ale i z judikatury Nejvyššího správního soudu. Podle rozsudku ze dne 29. 2. 2004, č. j. 6 Azs 19/2003 - 45, publ. pod č. 492/2005 Sb. NSS: *Rozhoduje-li soud*

o návrhu na ustanovení zástupce účastníka řízení o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu (§ 35 odst. 7 s. ř. s.), zabývá se komplexně tím, zda je takového zastoupení třeba k ochraně práv tohoto účastníka řízení. Založí-li své rozhodnutí o zamítnutí návrhu pouze na tom, že v daném řízení není zastoupení podle zákona povinné a v důsledku zásady koncentrační nelze žalobní body již podané žaloby rozšiřovat, zatěžuje řízení vadou spočívající v neúplně zjištěném skutkovém stavu věci [§ 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.], která mohla mít za následek nezákonnost rozhodnutí. (srov. také rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 4. 2013, č. j. 6 As 23/2013 - 9)

V daném případě městský soud dospěl k závěru, že zastoupení není nezbytně třeba k ochraně práv stěžovatelky, jelikož již fakticky v totožné věci právního zástupce stěžovatelce ustanovil, a proto bude stěžovatelka schopna jakožto vysokoškolsky vzdělaný člověk doplnit svá podání, aby účinně hájila svá práva. Nejvyšší správní soud se s posouzením městského soudu neztotožňuje, neboť v posuzovaném případě městský soud nesprávně zhodnotil skutkové okolnosti.

Stěžovatelka u městského soudu uplatňuje ochranu svého základního práva na pomoc v hmotné nouzi (čl. 30 odst. 2 Listiny) nezbytnou k zajištění základních životních podmínek. V daném případě se jedná o spor, jehož výsledek je pro stěžovatelku existenčně důležitý (starobní důchod jakožto primární příjem pokrývá v převážné míře náklady na bydlení). Přestože vzdělání stěžovatelky a argumentační schopnosti zřejmé z podání v souvislosti s tím, že stěžovatelka již má zkušenost s vedením soudního sporu v podobné věci, kde jí městský soud ustanovil právního zástupce, přisvědčují tomu, že by se mohla v dané problematice orientovat, nelze na základě těchto okolností dospět k závěru, že stěžovatelka již nepotřebuje k ochraně svých práv právní pomoc. Nejvyšší správní soud se neztotožňuje s tím, že zmiňovaná řízení jsou totožná, lišící se pouze v tom, že jde o dávku pomoci v hmotné nouzi – doplatek na bydlení za různé měsíce. Při posuzování nároku na doplatek na bydlení v jednotlivých měsících totiž orgán pomoci v hmotné nouzi hodnotí jiné rozhodné skutečnosti (příjmy, náklady na bydlení, snahu zvýšit si příjem vlastním přičiněním, celkové sociální a majetkové poměry) z jiného období (rozhodné období určuje ustanovení § 10 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů). Nadto zákon o pomoci v hmotné nouzi umožňuje pružně reagovat na aktuální příjmovou situaci žadatele o dávku a společně posuzovaných osob prostřednictvím institutu podstatného poklesu příjmu, jehož existenci je třeba při každé žádosti o dávku zvažovat. Vzhledem k tomu, že rozhodné skutečnosti pro posouzení nároku na doplatek na bydlení nemusí být v různých měsících shodné, není možné dospět k závěru, že s ohledem na právní zastoupení v řízení o doplatku na bydlení za jiný měsíc bude nyní stěžovatelka schopna identifikovat, v čem spočívá právní problém. Okolnost, že stěžovatelka vede jiný spor týkající se doplatku na bydlení, také žádným způsobem nenasvědčuje tomu, že stěžovatelka bude schopna rozpoznat a vznést námitky porušení procesních postupů a procesních práv. Přestože je stěžovatelka vysokoškolsky vzdělaná, je třeba vzít v úvahu její vysoký věk a zdravotní omezení, které přisvědčují nezbytnosti kvalifikovaného právního zastoupení. (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 5. 2016, č. j. 6 As 84/2016 - 12)

V posuzovaném případě tak podle Nejvyššího správního soudu stěžovatelka splňuje druhou podmínku § 35 odst. 8 s. ř. s., a sice že ustanovení zástupce je nezbytně třeba k

ochraně jejích práv. Pokud je naplněna rovněž první podmínka citovaného ustanovení (předpoklady pro osvobození od soudních poplatků), soud takové osobě zástupce ustanoví i v případě, že se jedná o řízení, v němž není právní zastoupení obligatorní.

Nejvyšší správní soud proto napadené usnesení městského soudu podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. V tomto řízení je městský soud vázán právním názorem Nejvyššího správního soudu, který byl vysloven v odůvodnění tohoto rozsudku, a je tudíž zavázán ustanovit stěžovatelce zástupce. O případné náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne městský soud v novém rozhodnutí (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 18. května 2016

JUDr. Petr Průcha
předseda senátu